

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความแปรปรวนของภูมิอากาศก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่นการเกิดพายุฝนที่ทำให้เกิดอุทกภัยร้ายแรงในหลายๆ พื้นที่ในโลก (ผกาวัค นารอง, 2541) อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น ควบคู่กับการเติบโตและการพัฒนาของชุมชนเมือง (Ahern et al, 2005) จากสถิติการเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1228 ถึง ค.ศ. 1998 ที่มีบันทึกในหนังสือ The World Almanac and Book of Facts 1991 พบว่าทวีปเอเชียเกิดอุทกภัย 27 ครั้ง จากทั้งหมด 71 ครั้ง โดยเกิดมากในประเทศจีน อินเดีย และบังคลาเทศ ตามลำดับ โดยมหันตภัยน้ำท่วมที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นประวัติการณ์ คือมหันตภัยน้ำท่วมแม่น้ำฮวงโหในประเทศจีน ปีค.ศ. 1931 ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 3.7 ล้านคน (เทพพรณี เสตสุบรรณ, 2541) ในระหว่างปีค.ศ. 2000 ถึง ค.ศ. 2005 คาดการณ์ว่ามีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยทั่วโลก ประมาณ 106 ล้านคน (Etienne, 2008)

ในแต่ละปีประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยเป็นประจำเนื่องจากตั้งอยู่ระหว่างบริเวณแหล่งกำเนิดของพายุหมุนเขตร้อน และอยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ปริมาณฝนรวมตลอดปีเฉลี่ยทั่วประเทศมีค่าประมาณ 1,572.5 มิลลิเมตร ซึ่งผันแปรไปตามลักษณะภูมิประเทศ (สำนักพัฒนาอุตุนิยมิวิทยา, 2552) จากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการเกิดอุทกภัยในประเทศไทยระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2532 – 2552 พบว่าเกิดอุทกภัยทั้งสิ้น 208 ครั้ง โดยมีผู้ประสบภัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมารวมทั้งสิ้น 75,980,907 คน เสียชีวิต 2,885 คน ได้รับบาดเจ็บ 7,776 คน คิดเป็นมูลค่าความเสียหายทั้งสิ้น 110,516,117,089 บาท (ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย, 2551) จากปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น ได้สร้างความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบทางสุขภาพ เช่น เกิดการบาดเจ็บ เกิดภาวะทุพโภชนาการในกลุ่มเด็ก เกิดโรคระบบทางเดินหายใจและโรคท้องร่วงเพิ่มขึ้น ความเสี่ยงจากโรคที่เกิดจากน้ำเป็นสื่อเพิ่มสูงขึ้น และการได้รับสัมผัสสารเคมีอันตรายที่ปนเปื้อนมาจากแหล่งเก็บกักที่ถูกล้นน้ำท่วมขัง (Sari et al, 2003)

จังหวัดหนองคายตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 7,332.28 ตารางกิโลเมตร โดยมีพื้นที่ทอดขนานยาวไปตามลำน้ำโขง มีความยาวทั้งสิ้น 330.60 กิโลเมตร

ความกว้างของพื้นที่ที่ทอดขนานไปตามลำน้ำโขงโดยเฉลี่ย 50-100 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงมากที่สุดเป็นระยะทาง 320 กิโลเมตร ตลอดระยะเวลา 4 – 5 ปีที่ผ่านมา จังหวัดหนองคายต้องประสบภาวะอุทกภัยจากแม่น้ำโขงล้นตลิ่ง จากเหตุการณ์ดังนี้

เดือนมิถุนายน พ.ศ.2547 เกิดน้ำท่วมจากพายุดีเปรสชัน “จันทู” ในภาคเหนือและภาคอีสานตอนบน มีฝนตกชุกหนาแน่นและมีฝนหนักหลายพื้นที่ ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากในพื้นที่ลาดชันและที่ลุ่มเชิงเขาบางพื้นที่ของพื้นที่เสี่ยงภัย

วันที่ 25 – 30 กันยายน พ.ศ. 2548 พายุไต้ฝุ่น “คอมเรย” ก่อตัวอยู่ในทะเลจีนใต้ตอนบน ความเร็วลม 120 กม./ชม. ได้เคลื่อนตัวมาทางตะวันตก ส่งผลให้เกิดฝนตกในภาคอีสานของไทย ตั้งแต่คืนวันที่ 26 ก.ย. โดยเฉพาะบริเวณจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร อุรธานี และหนองคาย ซึ่งทำให้เกิดภาวะน้ำป่าไหลหลาก และน้ำท่วมฉับพลัน

ปีพ.ศ. 2551 สัญญาณจากภาวะโลกร้อน ทำให้มีฝนตกเร็วกว่าทุกปี วันที่ 27 เมษายน – 6 พฤษภาคมเกิดเหตุการณ์พายุไซโคลน “นาร์กีส” เคลื่อนเข้าสู่สหภาพพม่าแถบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดีรวมทั้งเมืองย่างกุ้ง ด้วยความเร็วใกล้ศูนย์กลาง ประมาณ 204 กิโลเมตร/ชั่วโมง (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2008) และในปีนี้อเองเป็นปีที่จังหวัดหนองคายต้องประสบภาวะน้ำท่วมครั้งใหญ่ในรอบ 40 ปี จากปริมาณน้ำฝนที่ตกสะสมลงมาในปริมาณมากทั้งในประเทศจีนและภาคเหนือของไทย เป็นเหตุทำให้ระดับน้ำโขงเมื่อช่วงต้นเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2551 เพิ่มระดับอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม ระดับน้ำในแม่น้ำโขงจังหวัดหนองคายมีปริมาณสูงเอ่อล้นตลิ่ง โดยระดับน้ำสูงสุดวัดได้ 13.60 เมตร (ระดับตลิ่ง 12.20 เมตร) สูงกว่าตลิ่ง 1.40 เมตร ทำให้น้ำสาขาไหลเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎร ในพื้นที่ 15 อำเภอ 78 ตำบล 819 หมู่บ้าน โดยอำเภอที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดแก่อำเภอที่อยู่ริมแม่น้ำโขง ได้แก่ อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอเมือง อำเภอโพธิ์ชัย และอำเภอรัตนวาปี โดยราษฎรเดือดร้อน 53,843 ครัวเรือน 215,220 คน มีผู้เสียชีวิต 2 คน บ้านเรือนบางส่วน 988 หลัง รีสอร์ท 11 หลัง โรงงาน 1 แห่ง ถนน 226 สาย พื้นที่การเกษตร 128,524 ไร่ บ่อปลา 792 แห่ง บ่อน้ำ 10 แห่ง วัด 10 แห่ง โรงเรียน 7 แห่ง สถานที่ราชการ 7 แห่ง (สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย, 2551)

ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม ลักษณะสภาพทั่วไปของตำบลเวียงคุก เป็นที่ราบลุ่มและที่ดอนยาวไปตามลำน้ำโขง มีหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,090 คน เป็นชาย 3,525 คน เป็นหญิง 3,565 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย, 2551) อาชีพของชาวเวียงคุกส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ เช่นทำนา ยาสูบ ข้าวโพด มะเขือเทศ แดงกวา และพืชผักต่างๆ ดังนั้นเมื่อภาวะน้ำโขงล้นตลิ่งจึงได้สร้างความเสียหายแก่บ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก ต.เวียงคุก

มีพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมอยู่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาเหล่า บ้านเวียงคุกใต้ บ้านเวียงคุกกลาง และบ้านเวียงคุกเหนือ ทั้ง 4 หมู่บ้านมีระดับความรุนแรงของพื้นที่เสี่ยงภัยอยู่ในระดับ 3 หมายถึงมีความเสี่ยงภัยสูง ซึ่งสถานที่ตั้งชุมชนเป็นแบบที่ลุ่มริมน้ำ หากเกิดอุทกภัยในแต่ละครั้งจะเกิดน้ำท่วมขังนานกว่า 7 วัน (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดหนองคาย, 2550) จากปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2551 พบว่าได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ตำบลเวียงคุก โดยมีประชาชนในพื้นที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases) จำนวนมากกว่าปีที่ผ่านมา จากสถิติปีพ.ศ. 2551 มีผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง จำนวน 259 คน โรคตาแดง จำนวน 76 คน ไข้เลือดออก จำนวน 8 คน โรคผิวหนัง 227 คน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองหนองคาย, 2551) ซึ่งเป็นจำนวนยอดผู้ป่วยที่สูงกว่าปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นปีที่ไม่เกิดอุทกภัย และมีเพียงโรคเลปโตสไปโรซิสเท่านั้นที่ไม่ปรากฏผู้ป่วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจากปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ต้องประสบปัญหาน้ำโจงล้นตลิ่งเกือบทุกปี นอกจากนี้วิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยแม่น้ำโขงในการทำประมงและใช้พื้นที่ริมตลิ่งในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนั้นเมื่อเกิดอุทกภัยแต่ละครั้งประชาชนจะได้รับความเสียหายทั้งในชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการศึกษาด้านผลกระทบต่อสุขภาพจะสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญต่องานด้านสาธารณสุขในการเตรียมบุคลากรและการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนในการป้องกันและรักษาสุขภาพของตนเอง ตลอดจนการเตรียมยาและเวชภัณฑ์ต่างๆ เมื่อเกิดอุทกภัย

2. คำถามงานวิจัย

ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจากปัญหาอุทกภัย ในพื้นที่หมู่บ้านนาเหล่า หมู่บ้านเวียงคุกเหนือ หมู่บ้านเวียงคุกกลาง และหมู่บ้านเวียงคุกใต้ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่ประสบอุทกภัย เมื่อปี พ.ศ. 2551 ในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านนาเหล่า หมู่บ้านเวียงคุกเหนือ หมู่บ้านเวียงคุกกลาง และหมู่บ้านเวียงคุกใต้ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

3.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจากการเกิดอุทกภัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

3.2.2 เพื่อศึกษาการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases) ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2549 – 2552

4. สมมติฐานการวิจัย

อุทกภัยที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่ประสบภัยในพื้นที่ 4 หมู่บ้านของ ต.เวียงคุก อ.เมือง จ.หนองคาย

5. ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

5.1 การวิจัยนี้ศึกษาที่พื้นที่ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยเลือกหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยเมื่อปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นปีที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในรอบ 40 ปีของจังหวัดหนองคาย โดยหมู่บ้านที่ประสบภัย ได้แก่ หมู่บ้านนาเหล่า หมู่บ้านเวียงคุกเหนือ หมู่บ้านเวียงคุกกลาง และหมู่บ้านเวียงคุกใต้ มีขนาดเนื้อที่โดยประมาณ 4,122 ไร่ โดยทั้ง 4 หมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยเกิดจากน้ำโขงล้นตลิ่ง มีลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่มริมน้ำ ระดับความรุนแรงของพื้นที่เสี่ยงภัยอยู่ในระดับ 3 คือ มีความเสี่ยงภัยสูง และมีน้ำท่วมขังนานกว่า 7 วัน

5.2 ผลกระทบต่อสุขภาพที่ทำการศึกษา คือ ผลกระทบด้านร่างกายที่เกิดขึ้นจากการได้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย การเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำ (Water – related diseases) และปัญหาสุขภาพที่เกิดจากความกังวลใจที่มีสาเหตุมาจากปัญหาอุทกภัย

5.3 ปัญหาด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่ทำการศึกษา ได้แก่ ปัญหาเรื่องน้ำดื่มและน้ำใช้ ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์และแมลงนำโรค และสุขาภิบาลอาหาร ในขณะที่เกิดอุทกภัย

5.4 โรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases) ที่ทำการศึกษาประกอบด้วย โรคอุจจาระร่วง โรคเลปโตสไปโรซิส โรคเชื้อตาอักเสบหรือตาแดง โรคไขเลือดออก โรคน้ำกัดเท้าและโรคผิวหนัง เท่านั้น

สาเหตุสำคัญในการเลือกโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อดังกล่าว คือ

5.4.1 โรคอุจจาระร่วง เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินอาหาร โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการดื่มน้ำ หรือประกอบอาหารด้วยน้ำที่ไม่สะอาดหรือน้ำที่มีเชื้อโรคซึ่งปะปนมากับสิ่งปฏิกูลต่างๆ เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ ฯลฯ รวมทั้งเกิดจากการรับประทานอาหารที่ไม่สะอาด

หรือไม่สุขด้วย ซึ่งในภาวะที่เกิดอุทกภัยเกิดน้ำท่วมขังที่สามารถทำให้เชื้อโรคแพร่ระบาดได้ง่าย และรวดเร็ว

5.4.2 โรคเลปโตสไปโรซิส เป็นโรคที่ติดเชื้ทางระบบผิวหนังซึ่งเกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่อยู่ในปัสสาวะหนูหรือสัตว์เลื้อยทุกชนิดรวมทั้งสัตว์ป่า ซึ่งปะปนอยู่ในน้ำและสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อม ดิน โคลน แอ่งน้ำ ร่องน้ำ แม่น้ำลำคลอง ฯลฯ

5.4.3 โรคเยื่อตาอักเสบหรือตาแดง เกิดจากเชื้อไวรัส โดยเชื้อจะอยู่ในน้ำตาและขี้ตา ติดต่อกันโดยการสัมผัสใกล้ชิด หรือใช้ของใช้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังอาจเกิดตาอักเสบเนื่องจากการที่ใช้น้ำไม่สะอาดล้างหน้า อาบน้ำ หรือถูกน้ำสกปรกที่มีเชื้อโรคกระเด็นเข้าตา หรือเกิดจากการใช้มือ แขน เสื้อผ้าที่สกปรก ขยี้ตา หรือเช็ดตา

5.4.4 โรคไข้เลือดออก เกิดจากยุงลาย ซึ่งเพาะพันธุ์ในภาชนะที่มีน้ำขังได้ทั้งในบ้านและรอบบริเวณบ้าน พบทั้งในเด็กและผู้ใหญ่แต่จะพบในเด็กมากกว่า

5.5 ปัจจัยกำหนดสุขภาพที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเหตุผลที่เลือกปัจจัยทั้ง 2 ด้านนี้ในการศึกษามีเหตุผลดังต่อไปนี้

5.5.1 ปัจจัยกำหนดสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยทางสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วย การจัดการน้ำดื่มและน้ำใช้ การจัดการขยะมูลฝอย การจัดการสิ่งปฏิกูล การจัดการแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์และแมลงพาหะนำโรค และการจัดการด้านสุขภาพอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดสุขภาพที่มีสามารถสะท้อนถึงปัญหาสุขภาพที่ในขณะที่เกิดอุทกภัยได้ เนื่องจากในขณะที่เกิดอุทกภัยนั้นจะเกิดการปนเปื้อนของมลพิษและเชื้อโรคในน้ำได้ง่าย และวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปจากสภาวะปกติทำให้การจัดการทางสุขภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวกับน้ำเป็นสื่อในการแพร่กระจาย ของเชื้อโรคได้ง่ายกว่าในภาวะปกติ

5.5.2 ปัจจัยกำหนดสุขภาพด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านรายได้ หนี้สิน การประกอบอาชีพ และความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชนในขณะที่เกิดอุทกภัย ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดสุขภาพที่มีสามารถสะท้อนถึงผลกระทบจากอุทกภัยที่ได้สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินและส่งผลกระทบต่อารประกอบอาชีพ การจ้างงาน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ประสบอุทกภัยแย่งลงและสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ประสบภัยได้อย่างชัดเจนกว่าในภาวะปกติที่ไม่เกิดอุทกภัย

5.6 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประกอบด้วย ข้อมูลสถิติพื้นที่การเกิดอุทกภัย จังหวัดหนองคาย ข้อมูลสำมะโนประชากร ข้อมูลสภาพพื้นที่ของชุมชน และข้อมูลทางระบาดวิทยาของโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases)

5.7 Recall bias เป็นอคติจากการหลงลืมซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบย้อนหลัง ซึ่งเหตุการณ์อุทกภัยนั้นเกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2551 ซึ่งผ่านมาแล้วเกือบ 2 ปี ดังนั้นวิธีการลดอคติจากการหลงลืมมีดังต่อไปนี้

5.7.1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับแบบสอบถาม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเล่าถึงประสบการณ์ในอดีตที่ได้เผชิญกับปัญหาอุทกภัยเพื่อเป็นการกระตุ้นความทรงจำในอดีตของกลุ่มตัวอย่าง

5.7.2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเจาะจงเอาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยเมื่อปีพ.ศ. 2551 ที่มีบ้านเรือนที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง ประกอบกับการใช้ข้อมูลรายชื่อครัวเรือนที่ได้ลงทะเบียนขอรับความช่วยเหลือจากเทศบาลตำบลเวียงคุกเมื่อครั้งที่ประสบอุทกภัยประกอบการพิจารณาเพื่อให้ได้ตัวแทนของผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างแท้จริงที่จะสามารถให้ข้อมูลในอดีตได้อย่างชัดเจน

5.7.3 มีการอธิบายข้อคำถามในแบบสอบถามอย่างละเอียดกับกลุ่มอสม.ที่จะไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างร่วมกันกับผู้วิจัย เนื่องจากอสม.ในแต่ละหมู่บ้านจะสามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้ง่ายเพราะมีความคุ้นเคยกับผู้นำแต่ละครัวเรือนในชุมชนเป็นอย่างดี และสามารถร่วมกันสนทนาลงถึงปัญหาอุทกภัยในอดีตที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยกระตุ้นความทรงจำของผู้ถูกสัมภาษณ์ได้

6. นิยามคำศัพท์เฉพาะ

6.1 อุทกภัยในการศึกษานี้ หมายถึง ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากฝนที่ตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน จนเป็นเหตุให้เกิดน้ำโขงล้นตลิ่งเข้าท่วมบ้านเรือนประชาชน โดยมีระยะเวลาที่ท่วมขังนานกว่า 7 วัน

6.2 ผู้ประสบอุทกภัย หมายถึง ประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมทั้งทางด้านร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านนาเหล่า หมู่บ้านเวียงคุกเหนือ หมู่บ้านเวียงคุกกลาง และหมู่บ้านเวียงคุกใต้ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

6.3 ผลกระทบต่อสุขภาพ หมายถึง ผลที่ประชาชนจะได้รับจากการเกิดอุทกภัยที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุและการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases)

6.4 โรคที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นสื่อ (Water – related diseases) หมายถึง โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ประกอบด้วย

6.4.1 โรคที่มีน้ำเป็นสื่อในการแพร่กระจาย (Waterborne diseases) เกิดจากการบริโภคน้ำที่ปนเปื้อนด้วยเชื้อที่ทำให้เกิดโรค (Pathogens) รวมทั้งการปรุงอาหาร โดยใช้น้ำที่ไม่สะอาดที่ปนเปื้อนด้วยเชื้อโรค อาการของโรคที่เกิดจากการบริโภคน้ำที่ปนเปื้อนด้วยเชื้อโรค คือ โรคอุจจาระร่วง

6.4.2 โรคเนื่องจากแมลงเป็นพาหะนำโรคที่ต้องอาศัยน้ำในการแพร่พันธุ์ (Water – related insect vectors) น้ำท่วมเป็นสาเหตุต่อการแพร่กระจายและแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงที่เป็นพาหะของโรค ในบริเวณแหล่งน้ำนิ่งที่เกิดจากฝนตกหนัก หรือการขังของน้ำภายหลังน้ำท่วมจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายซึ่งเป็นพาหะของโรคไข้เลือดออก

6.4.3 โรคที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำสะอาด (Water - washed diseases) โรคที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำสะอาดในการชำระล้าง ทำความสะอาดร่างกายและเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ทำให้เป็นโรคติดเชื้อตามเยื่อตาหรือโรคตาแดง และโรคผิวหนัง เช่น โรคเลปโตสไปโรซิส น้ำกัดเท้า ผดผื่น เป็นต้น

6.5 ปัจจัยกำหนดสุขภาพ หมายถึง ขอบเขตปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดสถานะสุขภาพของบุคคล

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพสำหรับงานด้านสาธารณสุขในการเตรียมบุคลากรและการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนในการป้องกันและรักษาสุขภาพของตนเอง ตลอดจนการเตรียมยาและเวชภัณฑ์ต่างๆ เมื่อเกิดอุทกภัย